

Enkele aspecten van de culturele, maatschappelijke en sociale werking tijdens de oorlog in Opwijk

Men kan aannemen dat de werking van de meeste verenigingen en maatschappijen van onze dorpen tijdens de oorlog door de omstandigheden op een (erg) laag pitje stond of helemaal opgeschort werd. Wellicht betekende de oorlog ook de doodsteek voor een aantal culturele, maatschappelijk, sociale of sportverenigingen.

Een uitzondering hierop is wel de Christene Vrouwengilde –huidige KVLV- van Opwijk-

-centrum, die gesticht werd op 9 januari 1918 door onderpastoor J. Van Gestel, met juffrouw Marie Lindemans als grote bezieler van bij de stichting.

Enkele verenigingen, die omwille van hun opdracht of doelstellingen aansluiten bij het inzicht van het algemeen of hoger belang van een grote doelgroep in de context van WO I, wensen wij toch even nader toe te lichten.

De Opwijkse studentenbond "Willen. Werken. Winnen"

De Opwijkse studentenbond werd opgericht op 8 april 1904 onder de naam *Utile dulce* (= *het nuttige en het aangename*). Op 28 april 1905 vervangt men de kenspreuk *Utile dulce* door de Vlaamse spreuk *Willen. Werken. Winnen*. (1)

De studentenbond tijdens de eerste wereldoorlog 1914-1918

Bij het uitbreken van de oorlog worden verschillende studenten gemobiliseerd. Op initiatief of voorstel van oorlogsvrijwilliger Paul Lindemans geven Louis Geeurickx, Aloïs De Smedt, Jan Buggenhout († 1918) en Eugene Van den Broeck 32 nummers van het frontblaadje *De Stem uit Opwijk* uit. In Opwijk blijft het twee jaar stil in de studentengilde.

Op 22 augustus 1916 in het derde oorlogsjaar vergaderen enkele studenten in het salon van onderpastoor E.H. Van Gestel. (2) De verslaggever noteert: "*Waren wij, te oude kinderen van een te nieuwe wereld, uit de twintigste vrijheidseeuw verbannen en de negentiende salon- en cénacle-eeuw ingejaagd, vergaderden wij, uit vrees voor vervolging en onraad, evenals de eerste christenen of eerste Vlaamschgezinde studenten in verdoken krochten en verholen schuilplaatsen, wij zaten in alle geval goed en veilig in het gezellige salon van den E.H. Van Gestel. ... 't Is dus twee jaar geleden dat de algemeene Godsvrede tusschen alle partijen des lands werd gesloten en dat wij, op raad van het Algemeen Katholiek Vlaamsch Studentenverbond, het Vlaamsch werk op zij legden ...; twee jaar is het geleden*

dat er zoovelen uit ons midden heengingen, de eenen om den vrijheids- en onafhankelijkheidsoogst te pikken, de anderen om de geveldde halmen op dat vaderlandsch heilig veld te lezen; twee jaar is het geleden dat de Vlamingen, die zich op het woord van hunnen edelen en geliefden koning den slag der Gulden Sporen herinnerden, als leeuwen rond Luik hebben gedanst en getoond dat zij, Belgen, hun bloed veil hadden voor hun Vaderland ... en gebrandmerkt werden door kortzichtige franschgezinden, uitgekraaid werden voor pangermanisten en duitschgezinden door kleingeestige franschgezinde gazetopstellers, ... en sinds twee jaar paart zich nu nog met den spot van enkele Waalsche hanen de minachting onzer regeering,!"

Het bestuur van de bond bestaat nu uit voorzitter Constant Lindemans, schrijver Felix Buggenhout en penningmeester Benoit De Geest. (3)

Felix Buggenhout geeft een overzicht van de Vlaamse zaak: de Walen roepen op tot bestuurlijke scheiding en samensmelting met frankrijk *la mère-patrie*. De jonge Gentse utopisten ontstaan en hun orgaan *De Vlaamsche Post*, de activisten met hun moederorgaan *De Vlaamsche Stem* en de passivisten met hun orgaan *Vrij België*. Het Vlaams wordt misprezen in het leger. Naar het getuigenis van oudvoorzitter Jan (Van Malderen) draait het Vlaams werk sinds enige maanden goed aan het front. De Vlamingen zullen na de oorlog een nationale partij moeten vormen en een zuiver nationalistische politiek moeten voeren.

De vergadering van 29 oogst 1916 gaat door in "t museum" van het pensioonaat Lindemans.

Constant Lindemans geeft een overzicht van twee verlopen oorlogsjaren. In *Vlaamsche beweging en vaderlandsliefde* van fr. Van Cauwelaert (4), leest hij o.a.

"Wie zal dan in onze beweging naar deze verheven doeleinden (volledige volksverheffing door taal en verbroedering der Vlaamsche Belgen) eenig teeken erkennen, dat noodzakelijk wijst op een verzwakking van onze gehechtheid aan de Belgische staatsburgerschap? Is het integendeel niet duidelijk, dat wanneer de Belgische overheid zich van kunstmatige politiek onthoudt en de inrichting van ons openbaar leven aan wil passen bij de voorop bestaande werkelijkheden, dat dan de zedelijke opwekking, welke uitgaat van de Vlaamsche gedachte, rechtstreeks op de herleving van den nationalen geest in België op de gelukkigste wijze zal inwerken?" ... "Met al de hartstochtelijkheid met welke wij ons vaderland in zijn tragische worsteling beminnen, wenschen wij dat hoogerhands het besef van deze dingen ten volle doordringe, en na den oorlog den koers der taalkundige hervormingen leide, want het is een staatsbelang van eerste gehalte dat aan de Vlamingen na den oorlog gelegenheid worde gegeven om tot de volle ontwikkeling van hunne zelfstandige beschaving te komen, opdat zij steeds, bij elke bedreiging, en almede uit liefde voor hun eigen stam, met vreugde in de bres zouden springen voor de Belgische staatsgemeenschap en voor deze strijden als voor het behoud van een waardevol persoonlijk bezit."... "Het is niet alleen plicht van eerlijkheid, het is zaak van staatkundige wijsheid de Vlamingen hun recht te laten geworden en hun zoetste hoop te voldoen".

De voordrachten van de studenten staan in het teken van de oorlog met o.a. "t IJzerslijk" van Cyriel Verschaeve en "De stervende soldaat" van Karel Van den Oever.

Eigen werk is er o.a. over: Vlaamse en anti-alcoholische beweging, het slagveld, Dante en zijn Divina Comedia en de vlucht des tijds. Constant Lindemans dicht o.a. zijn: Humoresken en Miniaturen, Cecilia, Dood en leven en O stervend, o levend Landeke.

Na de vergaderingen is er ook nog tijd voor ontspanning in het kaartspel.

In 1917 sluiten E. De Nil, R. Van Lysebeth, Louis De Hertogh, Frans De Geest, Jan De Roy en L. De Backer (5) aan bij de studentenbond. Deze is ook talrijk vertegenwoordigd in de zielemissie voor de "oorlogsheld P. Janssens". De voorzitter leest het protest voor der zelfstandig gebleven Vlamingen aan "den zoogezegde Raad van Vlaanderen".

Midden 1917 verbiedt de geestelijke overheid de Vlaamse studenten voortaan nog te vergaderen. In het verslagboek lezen wij: *"Wij gehoorzamen als liefhebbende kinderen aan hunnen vader en wachten geduldig de bevrijding van ons beminde landje af en de opheffing van het verbod: Eens toch herleeft ons Vlaanderen"*.

Op de eerste vergadering na het einde van de Eerste Wereldoorlog (7 januari 1919) houdt de voorzitter van de Opwijkse studentenbond de volgende openingsrede:

"Hulde aan onze IJzerhelden die met hun levenskrachtige bloed en hun onuitputbare krachten onze vrijheid kochten, en plicht van dankbaarheid tegenover hen allen, en inzonderheid tegenover onze Opwijkse oudstudenten en studenten, die door hun toewijding zooveel hebben bijgedragen tot het behoud der deugd van onze soldaten. Het initiatief en het ideaal dat zij in "Willen. Werken. Winnen" opdeden hebben zij aan het front heerlijk ontplooid en hebben een vrucht voortgebracht. "De Stem uit Opwijk", die ruim twee honderd geesten gedurende drie jaar voedde. Een bijzondere hulde aan twee onzer oud-leden Jan Buggenhout en Remy Schotsmans, de eerste een heilig-Vlaamsche brancardier die zijn omgeving door woord en voorbeeld voor het goede won, en wiens heengaan zijn vrienden als kinderen beweenen, de tweede, een jeugdige held van den eersten dag wellicht."

Het bestuur bestaat uit voorzitter Constant Lindemans (6), schrijver E.H. Felix Buggenhout (7) en schatbewaarder E.H. Benoit De Geest.

Het eigen werk van de studenten verwijst nog vaak naar de oorlog: Verwoesting en Dood, Wandeling naar een Heldenkerkhof, Toestand der Vlaamse Beweging 1914-1919, De onwetendheid van het volk in zake Vlaamse Beweging en Vertelling over een frontsoldaat. Bij de voordrachten geniet Albert Rodenbach nog altijd de voorkeur.

-
- (1) Voor een volledig overzicht van de geschiedenis van de Opwijkse studentenbond verwijzen wij naar de artikelenreeks van Jan Meeussen *100 jaar Katholieke Vlaamse Studentenbond van Opwijk en KSA Opwijk* in het HOM-tijdschrift 2003-3, pag. 2-8 - I: 1904-1918, 2003-4, pag. 2-9 - II. 1919-1929 en 2004-1, pag. 8-22 - III. 1930-1954.
 - (2) Onderpastoor Van Gestel: zie pag. 246, 247, 248,...
 - (3) Benoit De Geest (1896-1974, zoon van Frans en Maria Catharina Cooreman, pastoor te Sint-Katharina-Lombeek).
 - (4) Frans Van Cauwelaert: zie het hoofdstuk *WO I en de Vlaamse Beweging*.

- (5) L. De Backer (regent), frans De Geest (1903-1999, pastoor te Lembeek), Louis De Hertogh (1901-1973, onderwijzer te Opwijk), R. Van Lysebeth (1901-1969).
- (6) Constant Lindemans (1896-1977, zoon van Aloysius en Constance de Waepenaert de Kerrebrouck, pastoor te Bornem).

- (7) Felix Buggenhout (1896-1978, zoon van Joos Theodoor en Jeanette Remory, rector te Westmalle).

De Katholieke Volksbond

Na twee bestuursvergaderingen, respectievelijk op 19 december 1913 en 7 januari 1914 werd op zondag 11 januari 1914 in de Sint-Pauluszaal overgegaan tot de oprichting van de *Katholieke Volksbond van Opwijk*.

In een voorafgaand aankondigingspamflet aan de bevolking werd het dubbel doel van de nieuwe maatschappij uitgelegd: **nut** en **vermaak**.

Nut voor allen wou men bereiken, onder meer met een bureel voor raadgeving en dienstbetoon, erop aansluitend een plaatsingsbureel voor werklieden en meisjes, een beschermingscomité voor militanen, een afdeling voor beroepsonderwijs, een spaarafdeling en een ziekenkas.

Vermaak wou men brengen door het inrichten van jaarlijks ten minste vier feesten. Er werd aan de maatschappij een toneelvereniging toegevoegd. Toneelfeesten zouden afgewisseld worden door voordrachten met lichtbeelden. Een kermisfeest en de viering van de gulden-sporenslag zouden ook door de maatschappij ingericht worden.

Voor dit alles dienden de gewone leden een bijdrage te betalen van 5 centiemmen per week. Uiteraard kon men ook erelid en beschermend lid worden om de kas verder te spijzen.

Voorzitter was dokter Benoit De Smedt, burgemeester. Ondervoorzitters Petrus De Block en Louis Lindemans. Louis Geurickx, de koster-organist van de Sint-Pauluskerk, was schrijver. Ook de nieuwe onderpastoor Van Gestel was één van de medeoprichters. Hij stelde het organiek reglement op.

Op de bestuursvergadering van 16 januari 1914 werd onder meer beslist tot de oprichting van een onderafdeling, nl. *een vlaamsch propagandacomiteit*.

Op zondag 25 januari 1914 was er reeds een *Gezellig Avondfeest* voor de leden, met zang en een voordracht met lichtbeelden over Pater Damiaan.

Op de bestuursvergadering 27 februari 1914 werd een *Militanecomiteit* gesticht. Op dezelfde vergadering neemt men ook een principebeslissing over de aansluiting van de be-

staande zangmaatschappij *Taal en Kunst* (opgericht 1910) bij de Katholieke Volksbond.

De Volksbond was gevestigd in de Processiestraat, in het gebouw rechts van de Sint-Pauluszaal.

Op de bestuursvergadering van 23 juni 1914, blijkbaar de laatste vóór de oorlog, werd beslist om de Sint-Pauluszaal (8) voor dit jaar te huren voor de prijs van 550 fr., de eerste helft te betalen begin juli en de tweede helft eind december. Hiermee beschikte de Opwijkse Katholieke Volksbond geheel over het gebruik van de zaal. Hij zal ze mogen doorverhuren naar goeddunken. De belastingen en de grote herstellingen bleven ten laste van de eigenaar. Alleen de kleine binnenherstellingen waren ten laste van de Volksbond.

Op deze bestuursvergadering van 23 juni 1914 werd ook beslist om op of rond Kerstmis het stuk *Vrede op aarde* van E.H. Aloïs Walgrave met muziek van .. Hendrickx op te voeren. Helaas... *het kan verkeren!*

In het rekeningenboek zien wij nog enkele uitgaven voor 1915 en 1916, o.a. huur van de zaal, toelage Toneelbond (waarvan onderpastoor Isidoor Walgrave regisseur was), afkorting van piano, Soldatenbrieven,...

Het eerstvolgende verslag dat opgetekend staat in het verslagboek is dat van de *Voorbereidende bestuursvergadering* op woensdag 10 december 1920:

Aanwezig de HH. Vander Velpen, past. Walgrave, Van Gestel, (Dr De Smedt deed zich verontschuldigen) Lindemans Aloys en Jan, Coppens, Heyvaert Desid., Geurickx

E.H. Van Gestel voert ons in gedachte terug tot de stichtingsvergadering van den K.V.v.O.

Pas een half bestaande voor den oorlog had de volksbond reeds diep wortel geschoten en kon hij op een degelijke inrichting en verscheidene flink werkende onderafdelingen bogen. Het bureel van raadgeving en dienstbetoon o.a. had reeds op een 100 tal vragen een gunstige oplossing gegeven. De oorlog maakte alle werking onmogelijk.

Zijne droevige gevolgen op alle gebied zijn oorzaak dat de behoefte aan de werking van den volksbond thans noodiger zijn dan te voren. Het zedelijk peil onzer werklieden bv. staat lager dan ooit en het socialisme wordt met den dag sterker en meer aanmatigend. 60 socialistische geschool-

de propagandisten doorkruisen dagelijks gansch het land: reeds 40 % der werklieden zijn door hen gesyndikeerd. De katholieke werkliedensyndicaten, die voor den oorlog zoo bloeiden, groepeeren nog slechts 2% der werklieden; ongeveer 60% zijn niet gesyndikeerd. Het nationaal syndicaat der spoorwegen, dat erg socialistisch getint is, heeft om zoo te zeggen al de werklieden en bedienden van 't spoor ingelijfd.

De volksbond met al zijne vertakkingen beantwoordt aan vele noodwendigheden; alle standen der gemeente zouden er in vertegenwoordigd zijn, er hunne eigene belangen behartigd zien, en in plaats van klassen- of standenstrijd zou men er de samenwerking der verscheidene standen in verwezenlijken.

E.H. Van Gestel stelt voor een manifest aan de oud-leden te zenden hen aanzettende zich terug in 't gelid te scharen; stilaan zou de herinrichting der onderafdeelingen aanvangen. Voorlopig zou het vroeger bestuur in dienst blijven. De onderafdeelingen zouden een jaarlijksche bijdrage betalen te regelen met het bestuur.

De tekst van het manifest, door E.H. Van Gestel opgesteld wordt besproken en, na een paar veranderingen aan den vorm, aangenomen.

De inrichting van een studiekring wordt als zeer wenschelijk aanzien; eerstdaags wordt daarmede aangevangen.

Over het al dan niet opnemen van het gemengd koor van Opwijck, als onderafdeling van den volksbond, ontstaat een lange bespreking. De E.H. Pastoor heeft er bezwaren tegen; de andere leden niet.

De Schrijver: L. Geurickx De voorzitter:

Verslag van de bestuursvergadering van zaterdag 10 januari 1920:

Zijn aanwezig: H. Dr. De Smedt, E.H. V. Gestel, H.H. Lindemans Al., De Smedt Joz., Vereertbrugghen Jozef, Heyvaert Des., Geurickx Louis en E.H. Walgrave. E.H. Van Gestel geeft lezing van een door hem ontworpen nieuw reglement hetwelk na kleine veranderingen aangenomen wordt.

Volgt een bespreking over de verhouding tusschen Volksbond en Comiteit (eigenaars) der St.-Pauluszaal. Het algemeen gedacht is dat, zooals dat was voor den oorlog, de Volksbond de zaal zou huren en er dus gansch over beschikken, mits de som van [blanco] 's jaars te betalen aan 't Comiteit, de eigenaars vertegenwoordigende, en er ook de kleine onkosten van herstelling, die gewoonlijk ten laste van den huurder vallen, te dragen. Tot een vaste beslissing komt het echter niet.

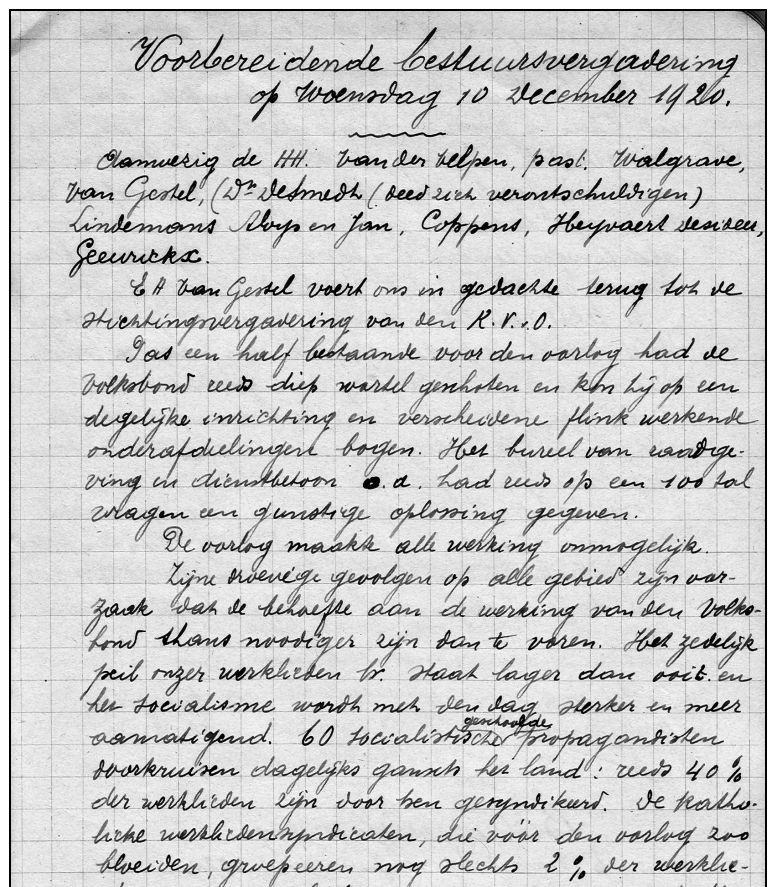
De schrijver (L. Geurickx)

- (1) Dokter Benoit De Smedt, burgemeester: zie pag. 329.
- (2) De Sint-Pauluszaal werd gebouwd in 1910 (grond aangekocht met akte van 11 augustus 1909), en ingehuldigd met het toneelspel "Feestspel van St Paulus" op 29 januari en 2 en 5 januari 1911.

De bouw van de Sint-Pauluszaal (Processiestraat) was de realisatie van een aantal particulieren (enkele leden van de families De Smedt en Lindemans en Jozef Vereertbrugghen-veearts). Zij vormden "het comiteit", waarin Jozef Vereertbrugghen de penningmeester was. De grond en de zaal was eigendom van de leden van dit comiteit, ieder voor een/achtste, onverdeeld.

In 1913 werd het deel van het perceel tussen de straat en tot aan 1,90 m voor de zaal, afgestaan aan mede-eigenaar Jozef Aloysius De Smedt, brouwer (met behoud "ten eeuwige dage" van een los- en uitweg langs de zuidwestzijde van dit perceel tussen de straat en de zaal).

In 1950 schenken de eigenaars in onverdeeldheid onwederroepelijk de grond en de zaal aan de VZW Vereniging der Parochiale werken van de Dekenij Asse. De gemeente heeft nu de zaal in erfpacht van deze VZW.

Begin van het verslag van de Voorbereidende bestuursvergadering op woensdag 10 december 1920. Verslaggever: Louis Geurickx. Voor de volledige tekst: zie pag. 425-426.